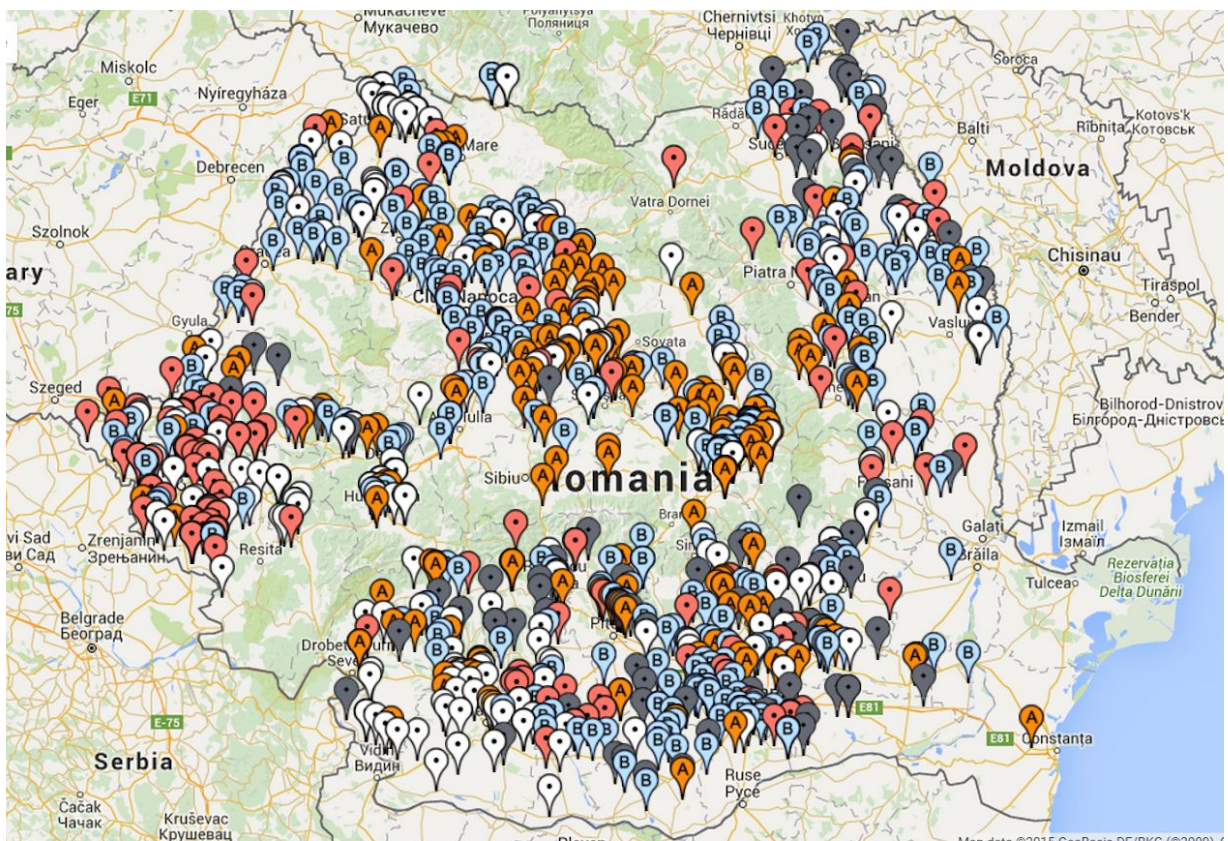

RAPORT SHM I ROMÂNIA PRIMA ÎNTÂLNIRE DE CONSULTARE A PĂRȚILOR INTERESATE

Întâlnire organizată în cadrul proiectului INNOCASTLE - Inovarea politicilor publice pentru castele, conace și domenii istorice

București, 28 mai 2019

Context

Din iunie 2018, Institutul Național al Patrimoniului este partenerul lider în proiectul INNOCASTLE - Inovarea politicilor publice pentru castele, conace și domenii istorice, finanțat prin programul Interreg Europe. În cadrul proiectului, Institutul Național al Patrimoniului adresează în mod specific îmbunătățirea Programului Operațional Regional [POR], prioritatea de investiții: 5.1. - *Conservarea, protejarea, promovarea și dezvoltarea patrimoniului natural și cultural*. Programul Operațional Regional [POR] este unul dintre cele mai importante mecanisme de finanțare a patrimoniului imobil din România.

În cadrul proiectului Innocastle vor fi organizate trei întâlniri cu părțile interesate din fiecare regiune pentru a realiza un plan de acțiune comun, cu scopul de a îmbunătăți instrumentul politic vizat. În data de 28 mai 2019, Institutul Național al Patrimoniului a organizat prima întâlnire cu părțile interesate în cadrul proiectului. Scopurile acestei întâlniri au fost: asigurarea unui mediu de colaborare cu grupurile interesate; creșterea gradului de interes pe care grupurile interesate îl au față de proiect; creșterea nivelului de conștientizare a importanței construirii planului de acțiune din România; implicarea părților interesate și construirea unei rețele de sprijin între aceștia.

Programul întâlnirii

- 09:30 - 10:00** Primirea participanților
- 10:00 - 10:30** Cuvânt de deschidere - *Irina Iamandescu, director adjunct Institutul Național al Patrimoniului*
- 10:30 - 11:00** Prezentarea proiectului INNOCASTLE - *Inovarea politicilor publice pentru castele, conace și domenii istorice* și a Regiunii de Dezvoltare studiată - *Raluca Bărbulescu, expert în politici destinate castelelor, conacelor și domeniilor istorice*
- 11:00 - 11:30** Castele, conace și domenii istorice, rolul lor în dezvoltarea durabilă regională și instrumentele de finanțare din România - consultare cu principalii factori interesați. *Moderator: Adina Dragu, expert în politici publice și de finanțare*
- 11:30 - 11:45** *Pauză*
- 11:45 - 12:00** Prezentarea proiectului FINCH - Financing impact on regional development of cultural heritage valorisation - *Simona Covrescu, expert proiect ADR SV Oltenia*
- 12:00 - 12:30** Sustenabilitatea investițiilor în patrimoniul cultural. Propuneri pentru gestionarea castelelor, conacelor și domeniilor istorice din România - *Raluca Bărbulescu, expert în politici destinate castelelor, conacelor și domeniilor istorice*
- 12:30 - 13:30** Includerea principiilor de gestionare durabilă a monumentelor istorice în instrumentele de finanțare din România - consultare cu principalii factori interesați. *Moderator: Adina Dragu, expert în politici publice și de finanțare*
- 13:30 - 13:45** Concluzii și acțiuni viitoare - *Irina Iamandescu, director adjunct Institutul Național al Patrimoniului*

Prezentarea proiectului INNOCASTLE

Raluca Bărbulescu, expert în politici destinate castelelor, conacelor și domeniilor istorice

INNOCASTLE - Inovarea politicilor publice pentru castele, conace și domenii istorice are ca obiectiv principal asigurarea conservării durabile a reședințelor elitelor istorice prin remodelarea unei serii de politici publice, pentru ca acestea să reflecte mai bine tendințele actuale și viitoarele necesități, să asigure implicarea diferitelor grupuri interesate (actori), precum și flexibilitatea economică și de mediu a acestor ansambluri. În România, *INNOCASTLE* vizează *Programul Operațional Regional 2014-2020, Prioritatea de investiții 5.1. - Conservarea, protejarea, promovarea și dezvoltarea patrimoniului natural și cultural*. Urmărim ca, printr-un studiu integrat al castelelor, conacelor și grădinilor istorice, realizat în strânsă legătură cu grupurile interesate de la nivel local, regional și național, să propunem noi direcții de abordare a restaurării și punerii în valoare a acestui segment patrimonial.

În România, există sub 10 exemple de bune practici / proiecte pentru castele și conace în ambele exerciții financiare ale POR, dar totuși există expertiză pentru implementare. Spania derulează un program asemănător, fiind utilă o comparație între ghidurile de accesare și condițiile de eligibilitate. Atât în România, cât și în Spania, proprietarii privați nu au prioritate în cadrul accesării fondurilor prin program, dar în Spania monumentele au valență de bun public, indiferent de regimul de proprietate.

Planul de acțiune pentru remodelarea POR, principalul rezultat al proiectului pentru România, va fi bazat pe informații concrete colectate din teren, prin studiul integrat. În vederea realizării acestuia, va fi analizată Regiunea de Dezvoltare Centru, respectiv județul Mureș. Aceasta a fost selectată datorită popularității de care se bucură atât în rândul turiștilor străini, cât și a celor autohtoni. Creșterea turismului împinge dezvoltarea regiunii și pune presiune pe transformarea fondului construit existent, inclusiv a reședințelor elitelor istorice care reprezintă o pondere importantă a patrimoniului cultural construit din zona rurală și peri-urbană. Această tipologie patrimonială este reprezentată în regiunea de dezvoltare menționată de kuriile Ținutului Secuiesc și de castelele și conacele din bazinul râului Mureș. De-a lungul Mureșului se găsesc de altfel unele dintre cele mai vechi și impozante reședințe aristocratice, care sunt însă ignorate de strategiile locale și regionale și prea puțin integrate în circuitul economic și turistic actual. În acest context, am ales județul Mureș ca punct principal al cercetării noastre, acesta fiind promovat de Agenția pentru Dezvoltare Regională Centru ca viitorul lider pentru o strategie de dezvoltare a râului Mureș. Analiza va fi concentrată pe trei studii de caz: rețeaua de castele, conace și domenii istorice ce se întinde în lungul râului, rețeaua de castele ce au aparținut familiei Teleki - domeniile Glodeni, Dumbrăvioara și Gornești, precum și domeniul Rákóczi-Bornemisza din Gurghiu.

Propunerea descrisă anterior a fost prezentată în cadrul întâlnirii și inițial primită cu reticență, participanții propunând alegerea unei zone mai puțin dezvoltate. Aceștia au justificat că Regiunea de Dezvoltare Centru are deja un avans considerabil față de alte zone, că patrimoniul construit este relativ bine întreținut, promovat și integrat în circuitul turistic. Regiunea de studiu a fost acceptată ulterior prin înțelegerea faptului că aceasta se constituie ca un studiu de caz comparabil cu cele ale partenerilor din Europa de Vest, ce va facilita schimbul de cunoștințe și care se poate constitui ulterior ca un exemplu de bună practică ce va fi popularizat spre implementare în alte regiuni.

Alegerea zonei de studiu de către Institutul Național al Patrimoniului a fost determinată de aspectele identificate cu partenerii proiectului și ceilalți participanți în cadrul vizitei de studiu din România ce a avut loc în perioada 2 – 4 octombrie 2018 (*Learning Report Study Visit Romania* – pag. 19).

Activitățile ce au avut loc în România în cadrul proiectului până la prima întâlnire de consultare a părților interesate s-au desfășurat în perioada 1-5 octombrie 2018 cu o conferința de lansare, o dezbatere pe tema calității în restaurare și o vizită de studiu, la care au participat membrii ai consorțiului INNOCASTLE, reprezentanți ai Ministerului Culturii și Identității Naționale [MCIN], experți și specialiști din domeniul protejării patrimoniului, proprietari de monumente istorice precum și reprezentanți ai societății civile.

Prezentarea proiectului FINCH

Simona Covrescu, expert proiect ADR SV Oltenia

FINCH – *Impactul finanțării asupra dezvoltării regionale cu privire la valorificarea patrimoniului cultural* este un proiect de cooperare interregională pentru îmbunătățirea politicilor în domeniul patrimoniului cultural și natural din consorțiul căruia face parte și Agenția de Dezvoltare Regională Sud - Vest Oltenia. Proiectul este finanțat prin Interreg Europe.

Patrimoniul cultural este o resursă comună și un bun comun, dar și o responsabilitate comună. Politicile de coeziune ale UE pot contribui la promovarea valorificării patrimoniului cultural. Finanțarea investițiilor în patrimoniu poate asigura conservarea acestuia într-o perspectivă dinamică și productivă, atragerea și incubarea de noi activități, revitalizarea celor deja existente, îmbunătățirea calității vieții oamenilor și asigurarea sustenabilitatea mediului. Proiectul FINCH va ajuta regiunile partenere să își îmbunătățească politicile în acest domeniu. Acesta va sprijini punerea în aplicare a instrumentelor financiare ușoare destinate actorilor privați și a parteneriatelor public-privat și va permite politicilor locale și regionale să avanseze spre modele mai durabile de valorificare a patrimoniului cultural. Scopul proiectului este creșterea impactului economic și social pentru activitățile legate de valorificarea patrimoniului cultural în regiunile partenere, prin îmbunătățirea instrumentelor de politică adresate.

Ca și INNOCASTLE, proiectul FINCH se apleacă asupra *Programul Operațional Regional 2014-2020, Prioritatea de investiții 5.1. - Conservarea, protejarea, promovarea și dezvoltarea patrimoniului natural și cultural*. Rezultatele proiectului vor fi direcționate în România spre cadrul de reglementare pentru introducerea parteneriatului public cu sectorul privat și către o definiție comună legată de organizațiile participante și impactul finanțării (indicatori unitari asupra comunităților locale - definirea elementelor ce susțin aspecte relevante despre investiția în patrimoniu). Oportunitatea prezentării proiectului în cadrul întâlnirii cu părțile interesate pentru proiectul INNOCASTLE constă în complementaritatea abordărilor asupra POR, o viitoare colaborare fiind necesară pentru atingerea obiectivelor pe termen lung ale celor două demersuri.

Puncte dezbătute în cadrul consultării *Castele, conace și domenii istorice, rolul lor în dezvoltarea durabilă regională și instrumentele de finanțare din România*

Moderator: Adina Dragu, expert în politici publice și de finanțare

Discuția a fost deschisă de moderator prin prezentarea succintă a rolului castelilor, conacelor și domeniilor istorice în dezvoltarea durabilă regională, privind patrimoniul ca resursă, punându-se accent pe beneficiile sociale generate de educație, precum și pe cele economice, generate de creșterea turismului și a locurilor de muncă. În acest context, echipa proiectului a subliniat importanța restaurărilor de calitate și a planurilor de management, care oferă o viziune pe termen lung prin care să fie asigurată exploatarea reală a obiectivelor restaurate. Participanții au propus la rândul lor discuții punctuale referitoare la instrumentele de finanțare, dezbateră beneficiind de contribuțiile reprezentanților Autorității de Management a POR și a ADR Sud-Vest Oltenia, care au intervenit pentru a clarifica unele aspecte ale implementării proiectelor finanțate din fonduri structurale.

Programe de finanțare dedicate monumentelor istorice în România

- Programul Operațional Regional 2014-2020 (POR),
- Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014 - 2020 (PNDR),
- Fondurile nerambursabile SEE și Norvegiene,
- Programul Național de Restaurare (PNR).

Programele de finanțare dedicate monumentelor istorice au un anumit grad de complementaritate, dar, ca urmare a lipsei de corelare cu legislația națională, acestea nu reușesc să acopere necesarul din teren.

Prin *Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice*, cu actualizările și completările ulterioare, monumentele istorice se clasifică astfel: în grupa A – monumente istorice de valoare națională și universală, în grupa B - monumente istorice reprezentative pentru patrimoniu cultural local. Categoriile de monumente istorice sunt: monumente, ansambluri și situri.

POR, prin prioritatea de investiții 5.1. - *Conservarea, protejarea, promovarea și dezvoltarea patrimoniului natural și cultural*, finanțează obiectivele care sunt incluse în: patrimoniul UNESCO, atât din mediul urban cât și rural; patrimoniul cultural național din mediul urban și rural; patrimoniul cultural local din mediul urban. Monumente istorice reprezentative pentru patrimoniu cultural local pot fi localizate în mediul urban precum și în mediu rural.

Prin sumele alocate, POR este în prezent cel mai important instrument financiar pentru intervențiile de restaurare și punere în valoare a monumentelor istorice.

PNDR, prin submăsura 7.6. *Investiții asociate cu protejarea patrimoniului cultural*, oferă sprijin financiar pentru protejarea, prin întreținere, restaurare și modernizare, a obiectivelor de patrimoniu cultural de interes local, așezăminte monahale inclusiv a așezămintelor culturale - cămine culturale. Investițiile vor avea un impact pozitiv asupra turismului local și vor ajuta la stimularea dezvoltării mediului de afaceri local.

Granturile SEE și Norvegiene, prin *Programul Ro-Cultura - Restaurarea și revitalizarea monumentelor istorice*, se adresează proiectelor care contribuie la realizarea indicatorilor aferenți rezultatelor programelor, printre care și *Restaurarea și revitalizarea monumentelor istorice* (în cadrul programului, prin monument se

înțelege „bun imobil, construcție și teren situat pe teritoriul României, semnificativ pentru istoria, cultura și civilizația națională și universală; regimul de monument istoric este conferit prin clasarea acestor bunuri imobile conform procedurii prevăzute în legea specială”; să fie inclus în Lista monumentelor istorice (actualizată); obiectivul de patrimoniu trebuie să fie înscris cu cod distinct în Lista monumentelor istorice).

PNR gestionează fondurile destinate cercetării, consolidării, restaurării și punerii în valoare a monumentelor istorice, putând fi incluse monumentele istorice înscrise în Lista monumentelor istorice, actualizată, inclusiv cele care fac parte din categoriile de monumente istorice ansamblu sau sit.

Contractarea depinde de alocarea anuală; INP dorește creșterea alocărilor financiare în PNR.

	POR	PNDR	Granturile SEE și Norvegiene	PNR
Urban – monumente istorice grupa A	da		da	da
Urban - monumente istorice grupa B	da		da	da
Rural - monumente istorice grupa A	da		da	da
Rural - monumente istorice grupa B		da	da	da
Solicitant eligibil / Tip proprietate	Solicitanții eligibili: - Unități administrativ-teritoriale - Autorități ale administrației publice centrale - Unitățile de cult - ONG-uri - Parteneriate între aceste entități. care dețin următoarele drepturi: - dreptul de proprietate publică/privată - dreptul de administrare - dreptul de concesiune	Beneficiarii eligibil sunt: - Comunele, - ONG-urile, - Unitățile de cult, - Persoanele fizice autorizate/societățile comerciale, care în administrare obiective de patrimoniu cultural de utilitate publică, de clasă (grupă) B.	Solicitantul eligibil este: - Instituție publică - Unitate administrativ-teritorială - Organizație neguvernamentală - Societate comercială/cooperativă următoarele drepturi reale asupra monumentului istoric vizat prin proiect: - drept de proprietate (inclusiv dreptul de proprietate asupra construcției aferent unui drept de suprafață), - drept de administrare specific dreptului de proprietate publică, - drept de concesiune specific dreptului de proprietate publică, - drept de concesiune asupra bunului proprietate privată a statului sau a unității administrativ-teritoriale.	- Proprietate publică sau privată a statului sau a unităților administrativ-teritoriale - În proprietatea cultelor religioase recunoscute de lege
Alte observații din partea participanților	A fost menționat faptul că alocarea dedicată patrimoniului cultural nu e atât de	Programul beneficiază de fonduri mult mai reduse față de POR. Documentația nu este atât de „stufosă”	Fondul poate acoperi exclusiv intervenții de mică amploare (valoarea maximă a finanțării nerambursabile=2 milioane	Se pot finanța și cheltuieli de proiectare, execuție și intervenții de urgență.

semnificativă raportată la ansamblul programului (din totalul de 8 miliarde Euro - 350 de milioane euro dedicate patrimoniului reprezintă 3-4%).	comparativ cu cea pentru POR.	euro, 80% rata maximă a finanțării nerambursabile). Se pot finanța doar monumente individuale sau cele identificate în clar parte din ansambluri și situri (în codul din Lista monumentelor istorice apare doar litera „m” – ex: XX-II-m-A-XXXX, XX-II-m-B-XXXX.01).	Monumentele istorice aflate în proprietatea persoanelor fizice sau juridice de drept privat nu pot fi incluse în PNR. Se pot finanța și monumente sau părți ale ansamblurilor și siturilor identificate cadastral.
--	-------------------------------	--	--

Puncte de discuție referitoare la trasarea și implementarea programelor de finanțare POR

- **Acordul cadru, în baza căruia se creionează fiecare exercițiu financiar, este gestionat de Ministerul Fondurilor Europene și poate suferi schimbări doar în perioada de negociere.** Negocierea acestuia se face pe baza nevoilor identificate în teritoriu, ca urmare a observațiilor din perioada anterioară de implementare, a sugestiilor din partea instituțiilor centrale, regionale și locale și a celor venite din partea organizațiilor de profil. Autoritățile de management detaliază programele gestionate, prin consultarea grupurilor interesate, dezvoltând ulterior instrumente de lucru.
- **POR este primordial dedicat infrastructurii,** fapt pentru care activitățile specifice axei 5.1 sunt: restaurarea, consolidarea, protecția și conservarea monumentelor istorice, dotări interioare, dotări pentru expunere și protecție precum și activități de marketing și promovare turistică.
- În cazul tuturor programelor de finanțare dedicate monumentelor istorice, **regimul de proprietate al imobilelor limitează accesarea fondurilor, în dezavantajul celor aflate în proprietate privată.** Deși monumentele istorice aflate în proprietate privată sunt eligibile, proprietarul trebuie să fie persoană juridică (ex. unități de cult, ONG-uri), persoanele fizice nefiind eligibile.
- În contextul în care majoritatea finanțărilor pentru restaurarea monumentelor istorice au fost asimilate de către instituții publice, s-a adus în discuție faptul că de cele mai multe ori nu s-a reușit creionarea unui plan durabil de administrare a imobilelor după implementarea proiectului. De altfel, **evaluarea impactului real pe care intervențiile de restaurare finanțate din fonduri europene îl au asupra dezvoltării locale sau regionale a demonstrat că monumentele nu devin poli de atracție după încheierea perioadei de sustenabilitate.** Pentru a remedia această problemă, care afectează toate programele de finanțare, Unitatea de Management a Proiectului [UMP] din Ministerul Culturii și Identității Naționale – autoritatea care gestionează fondurile nerambursabile SEE - a introdus obligativitatea implementării parteneriatelor dintre instituții publice și entități private, entitățile private având rolul de a asigura un program coerent, multianual de utilizare, care să transforme noile investiții în poli de atracție.
- Capacitatea de a derula activități economice în cadrul monumentelor istorice a fost unul din aspectele importante discutate, deoarece acestea ar putea asigura durabilitatea intervenției de restaurare. Conform Ghidului POR, nu sunt permise **activitățile care produc venituri operaționale mai mari decât cheltuielile operaționale estimate în momentul construirii aplicației, estimări care, în**

lipsa unui plan de management realist, nu acoperă necesitățile de funcționare și întreținere a monumentelor istorice, împiedicând ca acestea să devină auto-sustenabile (ex: pentru Cetatea Rupea, cheltuielile de funcționare sunt susținute din bugetul local, nu din venituri ale activităților ce ar putea avea loc în cetate). Fondurile nerambursabile SEE și Norvegiene, prin utilizarea schemei ajutorului de stat, conduc la implementarea de funcțiuni generatoare de venit, dar acoperă doar 80% din investiția de restaurare.

- Ajutorul de stat, care este o finanțare complementară POR, precizează faptul că pentru axa 5.1. perioada de durabilitate face parte din perioada de investiție (pentru autorități publice, se consideră 5 ani de la ultima plată în cadrul contractului). Regulamentele dedicate interzic acordarea finanțărilor publice FESI (Fonduri Europene Structurale și de Investiții) unor întreprinderi care ar putea distorsiona/distorsionează concurența în piața comună (procente de cofinanțare mai mici). Ajutorul de stat poate fi acordat până la cuantumul de 100%, dacă măsurile notificate către Comisia Europeană demonstrează că un obiectiv nu se poate susține. Perioada de negociere și adoptare a notificării este de aproximativ 6 luni, precizând regulamentele exceptate de la notificare (capitole - regionale, IMM-uri etc.). Harta regiunilor de dezvoltare ale României are o pondere semnificativă pentru acordare procentului de finanțare nerambursabilă (până la 70% pentru o regiune puțin dezvoltată). **POR nu intră sub incidența prevederilor referitoare la ajutorul de stat, acoperind un maxim de 98% din investiția de restaurare. Cu toate acestea, proiectele finanțate prin POR pot genera profit, dar acesta este dedus din subvenție, fără a fi considerată posibilă utilizarea acestuia pentru cheltuieli operaționale neprevăzute inițial.**

Puncte dezbătute în cadrul consultării *Includerea principiilor de gestionare durabilă a monumentelor istorice în instrumentele de finanțare din România*

Moderator: Adina Dragu, expert în politici publice și de finanțare

Discuția a fost deschisă prin prezentarea succintă a unor cercetări și documente recente dedicate gestionării durabile a monumentelor istorice: *Cultural heritage counts for Europe*, *Strategia Patrimoniului Cultural pentru Secolul 21* și *European quality principles for EU-funded interventions with potential impact upon cultural heritage*. A fost de asemenea subliniată importanța colaborării între toate grupurile interesate (diferitele niveluri administrative, organizații profesionale și experți, societate civilă), fiecare perspectivă asupra patrimoniului aducând plus valoare. Conceptul de gestionare integrată nu poate fi implementat în lipsa unei abordări trans-sectoriale, fapt pentru care aceasta trebuie constant stimulată. Introducerea ținută în plin a fost urmată de trei ateliere desfășurate în paralel ce au adus în discuție următoarele teme:

Calitatea în restaurare

- Calitatea în restaurare nu se poate obține fără **etică profesională**, existența unor **reguli clare și ușor de urmat**, a unor **chei de control**, precum și fără **modalități de certificare**.
- Obligatorietatea realizării unor studii și documentații însușite prin ștampilare de experți și specialiști atestați MCIN nu asigură cu adevărat **o abordare a calității prin proiect** (principii de restaurare, materiale și tehnici utilizate, abordare integrată asupra funcțiunii imobilului privind necesitățile locale/regionale etc.) și prin actul proiectării. Se impune identificarea unor modalități prin care cercetarea, cunoașterea monumentului și documentațiile de proiect să atingă identificarea reală a elementelor valoroase și a stării fizice reale și actuale, precum și spre potențarea valorilor monumentului și a comunității.
- Pentru asigurarea **calității execuției** este importantă reintroducerea criteriului portofoliului pentru constructor în procedura achizițiilor publice.
- Obținerea calității depinde de un **mediu profesional competitiv, cu specializare de înalt nivel**, fapt pentru care este necesară creșterea numărului de experți și specialiști atestați în domeniu și asigurarea unor programe de formare continuă.

Promovare și vizibilitate

- Activitățile eligibile de promovare a proiectelor sunt insuficient de variate, rezumându-se la realizarea de materiale promoționale.
- Pentru patrimoniu, brandingul și campania de marketing reprezintă o temă în ascensiune, necesar a fi realizate în baza unui plan de interpretare a patrimoniului. Acestea vor ține cont de activități conexe, ca storytelling, crearea de produse locale, includerea în rute culturale etc. Toate vor face parte din strategia de marketing.
- Sunt necesare planuri de interpretare, care să prioritizeze diferite tipuri și activități de comunicare, în funcție de nevoile grupurilor vizate (comunitate locală, turiști, tineri etc.).

Aspecte economice și de administrare a monumentelor istorice

- Restaurarea monumentelor istorice nu ar trebui să se bazeze exclusiv pe fonduri europene, acestea ar trebui susținute și de **sisteme de finanțare naționale și subvenții**, pentru a exista un răspuns susținut la nevoile din teren. Studiile de caz din Olanda și Belgia, prezentate în cadrul proiectului INNOCASTLE, au sisteme de subvenții pentru cercetarea monumentelor istorice și construirea de parteneriate care să asigure durabilitatea intervențiilor de restaurare și refuncționalizare. Astfel de scheme ar putea completa finanțarea pentru intervenția propriu-zisă, asigurată prin programele europene.
- Pentru a asigura durabilitatea intervențiilor și implicit buna utilizare a investițiilor este necesar ca **planurile de afaceri** să fie construite pe studii de piață și consultări publice. De cele mai multe ori, acțiunile desfășurate în monumentele istorice restaurate cu finanțări europene nu se integrează în contextul economic și nu răspund nevoilor reale locale.
- **Asigurarea întreținerii monumentelor istorice** este un punct important în administrarea eficientă a acestora. Menținerea este deseori desconsiderată, administratorii neavând în multe cazuri cunoștințe referitoare la procedurile de întreținere specifice monumentelor istorice (acestea presupun chiar și după restaurare proceduri specializate care să fie în concordanță cu natura structurii istorice). **Pregătirea și dezvoltarea capacităților unui administrator și a unei echipe dedicate se poate realiza doar prin programe complementare** (ex: Program Operațional Capital Uman), **aceste nefiind incluse în cheltuieli eligibile în POR.**

Concluzii

La o scurtă analiză a instrumentelor de finanțare disponibile pentru patrimoniul imobil în România, au fost evidențiate probleme asupra complemetarității instrumentelor și au fost identificate potențiale soluții punctuale pentru îmbunătățirea impactului real al proiectelor asupra patrimoniului. Astfel, au fost abordate aspecte asupra calității în restaurare, viabilitatea planurilor de business, necesitatea planurilor pentru valorificarea și interpretarea patrimoniului. Este necesară colaborarea între actori la nivelul specialiștilor din domeniu cu domeniile incidente, dar mai ales colaborarea între părțile nivelului decizional. Negocierea fiind un element important pentru integrarea aspectelor menționate în politicile publice dedicate patrimoniului.

CALITATEA ÎN RESTAURARE

Calitatea nu se regăsește neapărat în sarcina finanțatorului, ci și în cea a sistemului de avizare a intervențiilor de restaurare. Calitatea în restaurare se poate obține doar prin **colaborarea** tuturor părților implicate (proiectanți, solicitanți, beneficiari, sistem de avizare, sistem de urmărire a proiectului, sistem de finanțare etc.).

Un mecanism între Ministerul Culturii și Identității Naționale [MCIN] și Autoritatea de Management a Programului Operațional Regional [AM POR] pentru **certificarea obținerii calității** în restaurare ar putea fi oportun. O propunere a constat în introducerea etapelor de verificare a calității în fazele determinante ale proiectului în cadrul mecanismului menționat, un raport al unui expert independent pentru proiectele

finanțate prin fonduri europene și ulterioara modificare a grilei de evaluare tehnică a proiectului depus spre finanțare.

Este necesar un raport al unui **expert independent** pentru proiectele finanțate aflate în exploatare pentru o perioadă mai mare de timp, rapoarte care să facă parte și din monitorizarea Agențiilor de Dezvoltare Regională [ADR] prin Comisia Tehnico-economică [CTE].

Condițiile din avizul Comisiilor MCIN (Comisiile Zonale ale monumentelor istorice și Comisia Națională a monumentelor istorice) sunt necesar a fi introduse ca impuneri prin Autorizația de Construcție.

Există o înțelegere restrânsă asupra condițiilor de utilizare provenită din interpretarea regulamentului EU 305/2011 de stabilire a unor condiții armonizate pentru comercializarea produselor pentru construcții. Pentru utilizarea **materialelor tradiționale**, în vederea susținerii încă din documentația de proiect a compatibilității acestora cu substanța istorică existentă/construită, sunt necesare norme pentru punerea în operă și agrementare și standarde de cost, astfel încât acestea să poată fi utilizate în proiectele de restaurare derulate prin fonduri europene. În vederea asigurării resurselor de materiale tradiționale, trebuie încurajată **producția materialelor tradiționale** la scară mică și medie, precum și **cunoașterea și distribuția lor largă**.

Flexibilitatea în timpul implementării proiectului, atât de necesară în cadrul proiectelor de restaurare și de intervenție asupra monumentelor istorice, este împiedicată prin procedurile și instrucțiunile Legii Achizițiilor. În acest sens, o sesizare și colaborare cu Agenția Națională de Achiziții Publice [ANAP] este un punct ce va fi întreprins. O propunere a fost ca această flexibilitate să poată fi introdusă în procentul de 20% cheltuieli neprevăzute.

PLAN DE AFACERI

Este necesară introducerea obligativității depunerii unui **plan de mentenanță / întreținere** și respectarea acestuia în perioada de sustenabilitate a proiectului.

Tipurile de venituri se împart în două categorii: cele obținute din activități culturale (sunt de obicei foarte mici) și cele obținute din activități non-culturale (sunt interzise în perioada de sustenabilitate). Este necesar a se permite derularea activităților cu caracter non-cultural (poate fi înțeles ca și comercial) din care să se poată obține venituri în vederea susținerii economice a imobilului, venituri care să fie reinvestite în imobil (în timpul / după perioada de sustenabilitate).

Un program / plan de management gestionat de către un administrator dedicat imobilului va crea cadrul pentru integrarea în viața economică și socio-culturală a comunității și nu numai.

Propunerea pentru măsura ca schemă de ajutor de stat pentru activități economice poate lua două forme, în privința posibilității de a realiza activități cu caracter economic (în acest sens poate fi realizată o analiză concretă pe cele două versiuni, în vederea considerării impactului):

- beneficiarii pot opta pentru o finanțare care nu include activități economice, dar cu un procent spre suma maximă de finanțare sau

- beneficiarii pot opta pentru o finanțare care să permită activități economice, dar cu o scădere a procentului de finanțare.

Sunt necesare demersuri către Ministerul Fondurilor Europene în vederea preluării punctelor în ghidul de finanțare.

Este necesară crearea unui organism integrator, care să colecteze și să analizeze datele Autorităților de Management a proiectelor din FESI, ale ADR-urilor și a altor organisme create și care să studieze complementaritatea axelor conform viabilității implementării proiectelor.

PLAN DE VALORIFICARE / INTERPRETARE

Creșterea bugetului pentru **promovare și marketing** va include relevanța conținutului și a obiectivelor activităților. Consultanții pe proiecte pe fonduri europene sau șeful de proiect pot sugera în acest sens beneficiarului funcțiuni și activități dedicate promovării și marketingului pentru atingerea obiectivelor proiectului.

Este necesar ca Ministerul Agriculturii, Ministerul Turismului, Ministerul Mediului, Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice și Ministerul Culturii și Identității Naționale, prin departamentele sau serviciile sale deconcentrate, și autoritățile regionale și locale să colaboreze în vederea asigurării unor planuri de management sincronizate la nivel local (care să considere inclusiv criterii de clasificare adaptate patrimoniului și utilităților pentru unitățile de cazare, conexiunea traseelor în vederea susținerii creării de rețele / clustere și a includerii componentelor din registrul spațiilor verzi etc.).

Ghidul de aplicație al proiectelor pe granturi SEE conține obligativitatea depunerii **planului de valorificare** pe o perioadă de 5 ani, cu includerea componentei de marketing (reprezentând generare de venituri) și a antreprenoriatului cultural (implicarea comunității și a grupurilor interesate). Punctul este benefic a fi integrat și în Ghidul Programului Operațional Regional.

Participanți

Ioana Irina Iamandescu	<i>INNOCASTLE, Institutul Național al Patrimoniului</i>
Raluca Bărbulescu	<i>INNOCASTLE, Institutul Național al Patrimoniului</i>
Lucia Leca	<i>INNOCASTLE, Institutul Național al Patrimoniului</i>
Adina Dragu	<i>INNOCASTLE, Institutul Național al Patrimoniului</i>
Florentina Murea Matache	<i>INNOCASTLE, Institutul Național al Patrimoniului</i>
Mihaela Argatu	<i>Ministerul Turismului</i>
Aurel Drăgan	<i>Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, Programul Național Dezvoltare Rurală</i>
Dima Gheorghe	<i>Romsilva Direcția de creștere, exploatare a cabalinelor</i>
Petrescu Gabriela	<i>Uniunea Arhitecților din România</i>
Adriana Birzon	<i>Ministerul Culturii și Identității Naționale, Unitatea de Management a Proiectului</i>
Costin Monica Elena	<i>Ministerul Mediului Direcția Biodiversitate</i>
Simona Corvescu	<i>Agenția de Dezvoltare Regională Sud Vest Oltenia</i>
Raluca Munteanu	<i>Ordinul Arhitecților din România</i>
Botea Monica	<i>Agenția de Dezvoltare Regională Sud Vest Oltenia</i>
Elena Crângașu	<i>Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Autoritatea de Management a Programului Operațional Regional</i>
Mădălina Sonea	<i>Ministerul Culturii și Identității Naționale Direcția Patrimoniul Cultural</i>
Smaranda Baciu	<i>Uniunea Națională a Restauratorilor Monumentelor Istorice</i>
Gabriela Copou	<i>Uniunea Națională a Restauratorilor Monumentelor Istorice</i>
Ion Răzvan	<i>Uniunea Națională a Restauratorilor Monumentelor Istorice, Consultant Duopart Consulting</i>
Ion Diana	<i>Uniunea Națională a Restauratorilor Monumentelor Istorice, Consultant Duopart Consulting</i>